

MÔI TRƯỜNG VĂN HÓA ĐỐI VỚI SỰ PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI ĐẤT NƯỚC

Ngô Thị Thu Hà
P. Trưởng Khoa LLM-LN, TTHCM

Những thập kỷ gần đây, môi trường văn hóa (MTVH) đã trở thành tiêu chí, điều kiện cơ bản để đánh giá sự tiến bộ và phát triển bền vững của các quốc gia, dân tộc trên thế giới. Một số quốc gia do không xây dựng hoặc không quan tâm đúng mực đến MTVH, tách văn hoá ra khỏi kinh tế đã gây ra những bất ổn nghiêm trọng trong đời sống dẫn đến sự khủng hoảng kinh tế- xã hội và tha hoá nhân cách của con người. Chính vì vậy, MTVH đã và đang trở thành vấn đề quan tâm của tất cả các quốc gia, dân tộc và thực sự trở thành vấn đề mang tính toàn cầu.

*“Môi trường văn hóa là tổng hoà các giá trị văn hoá vật chất và văn hoá tinh thần tác động đến con người và cộng đồng trong một không gian và thời gian xác định”*¹. MTVH được nhìn nhận như một hệ thống các giá trị nhân văn có mối quan hệ mật thiết đối với quá trình hình thành, phát triển nhân cách con người, vừa là mục tiêu vừa là động lực thúc đẩy sự phát triển xã hội.

Ở Việt Nam, MTVH trở thành yêu cầu bức thiết là điều kiện cơ bản để đất nước ta tiến hành thành công sự nghiệp đổi

mới toàn diện đất nước. Trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội (CNXH) MTVH không chỉ là mục tiêu mà còn là động lực của sự phát triển nhằm hướng tới: *“Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”*². MTVH có những vai trò cơ bản sau:

Thứ nhất, MTVH tạo ra những tiền đề cần thiết cho sự nghiệp CNH, HĐH thúc đẩy sự phát triển kinh tế - xã hội.

CNH, HĐH là qui luật tất yếu khi muốn biến một nước kém phát triển thành một quốc gia phát triển. Kinh nghiệm thế giới đã cho thấy CNH, HĐH không gắn liền với phát triển văn hóa và con người sẽ dẫn đến những thảm họa về xã hội và môi trường. Văn hóa và kinh tế là hai lĩnh vực không tách rời nhau, không những thế mà văn hóa còn là động lực cho sự phát triển kinh tế - xã hội, là điều kiện cho sự phát triển CNH, HĐH. Như chúng ta đã biết để tiến hành CNH, HĐH nhiệm vụ đặt ra hàng đầu là phát triển lực lượng sản xuất mà trong đó con người có vị trí, vai trò đặc biệt quan trọng. Động lực của sự phát triển không chỉ nằm ở vốn, tài nguyên, công nghệ mà chủ yếu ở trí tuệ, ở tiềm năng sáng

¹ PGSTS Văn Như Thanh Về xây dựng MTVH cơ sở, NxbCTQG, Hn 2004 Tr 27

² Văn kiện Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XI, NxbCTQG, Hn 2011

NGHIÊN CỨU - TRAO ĐỔI

tạo, tức là nguồn lực con người- nguồn lực quan trọng, quyết định nhất. Đào tạo nguồn nhân lực có đủ năng lực, trí tuệ, bản lĩnh chính trị đáp ứng yêu cầu CNH, HĐH thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội lại phụ thuộc rất lớn vào MTVH. Một MTVH đạt tới sự tốt đẹp, trong sạch sẽ là mảnh đất màu mỡ cho những tài năng sáng tạo của con người nảy nở, sự ra đời những phát minh sáng chế, cải tiến khoa học kỹ thuật và công nghệ phục vụ sự phát triển kinh tế- xã hội. Đến lượt nó, sự phát triển kinh tế- xã hội sẽ tạo điều kiện vật chất cần thiết cho việc xây dựng MTVH lành mạnh.

Sự phát triển của xã hội do nhiều yếu tố, trong đó trình độ nhận thức, năng lực tư duy, khả năng thực hành của con người là yếu tố quyết định, mà con người phát triển như thế nào là do sự tác động của MTVH. Bởi vì con người là chủ thể sáng tạo ra MTVH nhưng đồng thời con người là sản phẩm của nó, con người không thể tách khỏi môi trường sống do chính mình tạo ra. Điều đó cho thấy, sự phát triển kinh tế - xã hội, xét đến cùng được biểu hiện ở sự phát triển MTVH hay nói cách khác, chất lượng MTVH là thước đo trình độ phát triển của xã hội.

Thứ hai, MTVH góp phần giải quyết tốt những vấn đề xã hội nảy sinh trong quá trình CNH, HĐH nâng cao chất lượng cuộc sống cho mọi người dân.

Trong thực tiễn lịch sử xã hội, sự tác động của văn hóa đến đời sống cộng đồng và quá trình xây dựng con người bao giờ cũng là sự tác động toàn diện, sâu sắc với rất nhiều phương thức và góc độ khác nhau. Xây dựng MTVH tốt đẹp nhằm định hướng

đúng đắn và lành mạnh hóa, năng động hóa sự tác động đó trong chính thể thống nhất hữu cơ có ý nghĩa quyết định đến sự phát triển con người và cộng đồng hướng đến giá trị nhân văn vì con người. MTVH tạo điều kiện từ những yếu tố, điều kiện đời sống vật chất và tinh thần của con người nhằm nuôi dưỡng vun đắp, phát triển những giá trị văn hóa của chính họ.

Thực tế cho thấy, hơn 25 năm đổi mới vừa qua, chúng ta đã nhận thức vai trò to lớn của MTVH đối với sự phát triển kinh tế- xã hội, đặc biệt trong việc giải quyết những vấn đề xã hội nảy sinh nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân. Nền tảng vật chất và nền tảng tinh thần phải cùng được xây dựng hài hòa và tương tác lẫn nhau để phát triển văn hóa, xây dựng con người phát triển toàn diện *“Phát triển kinh tế đi đôi với phát triển văn hóa, xã hội, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước và từng chính sách phát triển”*³. Khi chúng ta quan tâm đến văn hóa, đưa văn hóa vào mọi lĩnh vực đời sống xã hội như văn hóa sản xuất, văn hóa kinh doanh, văn hóa tiêu dùng, văn hóa ẩm thực, văn hóa công sở, văn hóa chính trị, văn hóa lãnh đạo quản lý, văn hóa ứng xử... chính là chúng ta đang xây dựng một MTVH trong lành, từng bước đẩy lùi, loại bỏ các yếu tố độc hại, phản văn hóa nảy sinh cản trở bước tiến của xã hội, tạo chuyển biến vững chắc cho sự phát triển.

Thứ ba, MTVH nhằm bài trừ các tệ nạn xã hội đang có chiều hướng gia tăng trong nền kinh tế thị trường hiện nay.

³ Văn kiện Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XI, NxbCTQG, Hn 2011 Tr 35

NGHIÊN CỨU - TRAO ĐỔI

Việc xây dựng MTVH lành mạnh sẽ tạo điều kiện ngăn chặn, khắc phục tệ nạn xã hội. MTVH hướng con người tới các giá trị nhân văn, chuẩn mực của nhân loại chân- thiện- mỹ, chính những giá trị này là cứu cánh nâng đỡ con người, giúp con người rời xa các tệ nạn, những điều trái với thuần phong mỹ tục của dân tộc. Bởi vậy, Đảng và Nhà nước cần hoàn chỉnh hệ thống luật pháp, xử phạt nghiêm minh những kẻ chủ mưu, những băng nhóm tội phạm, đường dây mại dâm, những ổ băng hình có nội dung phản động đòi truy, kích động bạo lực, ngăn chặn và đẩy lùi tệ quan liêu tham nhũng. Mặt khác, cần tổ chức các hoạt động thể thao, văn hóa văn nghệ lành mạnh tạo điều kiện phát triển con người, vừa giảm thiểu những hoạt động thiếu lành mạnh trong đời sống xã hội.

Thứ tư, MTVH góp phần khắc phục những hạn chế do quá trình đô thị hóa mang lại

Ở nước ta hiện nay, cùng với quá trình CNH, HĐH, quá trình đô thị hóa là con đường tất yếu diễn ra. Trước hết, đô thị hóa là kết quả tổng hợp của quá trình phát triển sự phân công, hợp tác trong kinh tế- xã hội theo hướng CNH, HĐH đó là “*quá trình chuyển từ nông thôn sang thành thị, chuyển từ nền văn minh thấp sang nền văn minh cao hơn*”⁴. Đây là một cuộc vận động sâu rộng, làm chuyển biến toàn diện trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội ở nông thôn. Xây dựng MTVH nông thôn gắn liền với quá trình nâng cao dân trí, đưa khoa học kỹ thuật vào sản xuất nông nghiệp, xóa bỏ

những phong tục tập quán lạc hậu, hình thành các chuẩn mực của đời sống mới, phù hợp với nếp sống văn minh đô thị hiện đại. Sự chuyển đổi từ nông thôn lên thành thị không được làm mất đi tinh độc đáo và bản sắc văn hóa dân tộc và các giá trị văn hóa tốt đẹp của miền quê.

Đô thị hóa phải gắn liền với vấn đề nâng cao chất lượng MTVH đô thị. Văn hóa đô thị có tính phân hóa cao và rõ nét, quá trình đô thị hóa cơ bản là quá trình gia tăng dân số phi nông nghiệp. Đô thị càng lớn, càng là nơi tụ cư đủ mọi thành phần xã hội, sự phân hóa thành phần xuất thân, thành phần thu nhập, địa vị kinh tế- xã hội được thể hiện ngay trong lối sống của từng người...Xây dựng MTVH đô thị nhằm khắc phục những mặt hạn chế trên, hình thành trong dân cư nếp sống văn minh lịch sự, có đạo đức của người dân thành thị góp phần nâng cao chất lượng cuộc sống.

MTVH mà Đảng và nhân dân ta đang xây dựng là MTVH giàu bản sắc dân tộc, vừa phù hợp với qui luật phát triển thời đại, vừa đáp ứng nhu cầu nguyện vọng của nhân dân. Đó là MTVH phát triển theo định hướng XHCN, lấy chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng tư tưởng. Xây dựng MTVH lành mạnh, phong phú nhân văn thống nhất trong đa dạng hướng tới giải phóng và tạo điều kiện để thúc đẩy sự phát triển kinh tế- xã hội và góp phần hoàn thiện nhân cách con người.

⁴ GS.TS Trần Văn Bình, 1998, Văn hóa trong quá trình đô thị hóa ở nước ta hiện nay, NxbCTQG, Hn tr 9

NGHIÊN CỨU - TRAO ĐỔI